

รายงานการวิจัย

คุณลักษณะและกระบวนการ
ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
ของประเทศศรีลังกา

โดย

ธัมมนันทาภิกษุณี

(รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์)

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม)

สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

๑๕๕.๒๕๕๔๘๘๓ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม

ศ ๘๑๗ ค

คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม
ของประเทศศรีลังกา / อัมมนันทาภิกษุณี กรุงเทพฯ :
ศูนย์คุณธรรม., ๒๕๕๘.

๑๕๐ หน้า

ISBN. ๙๗๔-๙๓๗๕๔-๓-๒

๑. คุณธรรมจริยธรรม ๒. ชื่อผู้แต่ง

๓. ชื่อเรื่อง

คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศศรีลังกา

พิมพ์ครั้งที่ ๑

พฤศจิกายน ๒๕๕๘ (สิ่งพิมพ์อันดับที่ ๑๑/๒๕๕๘)

โดย

อัมมนันทาภิกษุณี (รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์)

จำนวน

๓,๐๐๐ เล่ม

ผู้จัดพิมพ์เผยแพร่

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม

สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้

(องค์การมหาชน)

๔๒๘ บ้านพิษณุโลก (อาคาร ๒ เรือนไสภา)

ถนนพิษณุโลก เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๘๓๑๐-๑๒, ๐ ๒๒๘๒ ๓๓๑๘-๒๑

โทรสาร ๐ ๒๒๘๐ ๘๓๑๑

Web site: <http://www.moralcenter.or.th>

ผู้พิมพ์

บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด

๙๐/๖ ซอยจรัญสนิทวงศ์ ๓๔/๑ ถนนจรัญสนิทวงศ์

แขวงอรุณอมรินทร์ เขตบางกอกน้อย

กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐

โทร. ๐ ๒๔๒๔ ๓๒๔๙, ๐ ๒๔๒๔ ๓๒๕๒

โทรสาร ๐ ๒๔๒๔ ๓๒๔๙, ๐ ๒๔๒๔ ๓๒๕๒

คำนำ

การศึกษารวบรวมองค์ความรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นภารกิจหนึ่งที่ฝ่ายวิจัยและจัดการความรู้ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม ให้ดำเนินการเพื่อการศึกษาวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศต่าง ๆ ที่มีภาพลักษณ์ด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นรูปธรรมรวม ๑๐ ประเทศ ได้แก่

๑. คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศแคนาดา

๒. คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศเยอรมัน

๓. คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศเกาหลี

๔. คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศศรีลังกา

๕. คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศฟินแลนด์

๖. คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศไต้หวัน

๗. คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศสวีเดน

๘. คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของ
ประเทศอินเดีย

๙. คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของ
ประเทศเวียดนาม

๑๐. คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของ
ประเทศนิวซีแลนด์

สำหรับรายงานการวิจัยคุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝัง
คุณธรรมจริยธรรมของประเทศอินเดียฉบับนี้ เป็นรายงานวิจัยที่ได้
รับความอนุเคราะห์จาก อัมมนนทา ภิกษุณี (รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์)
ซึ่งเป็นภิกษุณีเถรวาทรูปแรกในประเทศไทย ท่านมีอุปชฌายาอยู่ที่ศรีลังกา
จึงมีความสำคัญอย่างใกล้ชิดกับประเทศศรีลังกาและได้เดินทางไปมา
ระหว่างประเทศไทยกับประเทศศรีลังกาอยู่เสมอ ท่านได้พบได้เห็นวิถีชีวิต
ของชาวศรีลังกาโดยเฉพาะชาวพุทธที่เต็มไปด้วยมิตรไมตรีมีความอ่อนน้อม
กตัญญู ตั้งแต่ภายในครอบครัว ชุมชน โดยเฉพาะวัดและโรงเรียน
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นอกจากนี้ท่านยังสนใจและศึกษา
ประวัติศาสตร์และสภาพแวดล้อมอันเป็นสิ่งที่หล่อหลอมคุณลักษณะเชิง
คุณธรรมจริยธรรมที่เด่นชัดของคนศรีลังกาได้อย่างชัดเจนยิ่ง

ศูนย์คุณธรรมขอขอบพระคุณ อัมมนนทา ภิกษุณี เป็นอย่างสูงไว้
ณ โอกาสนี้ ที่อุทิศสภาระวีเคราะห์เรียบเรียงรายงานอันมีคุณค่าแก่ผู้สนใจ
และผู้เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสังคมทั่วไปและเป็น
ประโยชน์สำหรับศูนย์ฯ ที่จะได้นำข้อมูลไปสังเคราะห์ร่วมกับผลงานวิจัย

อีก ๙ ประเทศ เพื่อการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนาสังคม
ไทยให้เป็นสังคมดีมีคุณธรรมต่อไป

นราภรณ์ พุ่มทรัพย์

(นางสาวนราภรณ์ พุ่มทรัพย์)

ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม
สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน)

กิตติกรรมประกาศ

ในการทำงานวิจัยชิ้นนี้ จัดทำในเวลากระชั้นชิด ไม่มีเวลาเตรียมการล่วงหน้า แต่ก็ขอขอบคุณศูนย์คุณธรรมฯ ที่ไว้วางใจ โดยเฉพาะท่านผู้อำนวยการ คุณนราทิพย์ พุ่มทรัพย์ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอำนวยความสะดวกในการทำงานด้วยดี เป็นขวัญและกำลังใจส่วนหนึ่งที่ทำให้มีแรงที่จะรับทำงานชิ้นนี้

ในประเทศศรีลังกา มีเพื่อนและทายิกาที่มีศรัทธาให้ความอนุเคราะห์ทั้งในงานการจัดหาตำรา ติดต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ ติดตามและแปลข้อมูลจากภาษาสิงหลเป็นภาษาอังกฤษ การติดต่อยวดยานพาหนะ การนัดหมายเพื่อให้ได้สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ งานทั้งหมดนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากปราศจากความช่วยเหลือของบุคคลเหล่านี้

ผู้เขียนกราบขอบคุณพระภิกษุณีระหะตุงโคทะ สัทธา สุมนา ที่กรุณาแปลหนังสือเรียนของนักเรียน ป.๑ ในชั้นเรียนพุทธศาสนาวินิจฉัย และอธิบายความหมายและวัฒนธรรมของศรีลังกาให้โดยไม่เคยแสดงความเบื่อหน่าย

ขอบคุณคุณรุณรรักษ์ เดอ ซิลวา ทายิกาที่เป็นธุระในการจัดการทุกอย่าง ตั้งแต่อาหารการขบฉัน รับส่งจากสนามบิน ติดต่อบุคคลต่าง ๆ ให้งานดำเนินไปด้วยดี

ขอบคุณ ดร.ปุณฺณจิเหวะและภรรยาที่ติดต่อเจ้าหน้าที่ของกระทรวงพุทธศาสนา และติดตามเรื่องให้ ตลอดทั้งจัดหาตำราที่จำเป็นในการเขียนงานวิจัยชิ้นนี้

ขอบคุณสามเณรีและสมาชิกในวัตรทรงธรรมกัลยาณีที่มีความ
เข้มแข็งสามารถดูแลตัวเองได้ดีในขณะที่ผู้เขียนต้องเดินทางไปอยู่ที่
ประเทศศรีลังกาหลายอาทิตย์ เพื่อรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัยชิ้นนี้

ธัมมนันทาภิกษุณี

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ประเทศศรีลังกามีวัฒนธรรมทางพุทธศาสนานิกายเถรวาทที่ใกล้ชิดกับประเทศไทยมากที่สุด เมื่อคณะสงฆ์ไทยในสมัยสุโขทัยเป็นราชธานีก็รับเอาสังฆาวงศ์เข้ามาเป็นแบบแผนของพระสงฆ์ไทย การถ่ายทอดในเรื่องบทสวดต่างๆ ที่เป็นภาษาบาลี ตลอดจนพระธรรมวินัย ประเทศไทยก็ได้รับทอดมาจากศรีลังกา เช่น คาถาชินบัญชร เพราะนับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาทด้วยกัน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประเทศศรีลังกา แต่ด้วยข้อจำกัดทั้งในด้านงบประมาณและเวลา งานวิจัยชิ้นนี้จึงศึกษาเฉพาะชาวสิงหลที่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ ๗๐ ของประชากรทั้งหมด

การเก็บรวบรวมข้อมูล นอกจากเอกสารและประสบการณ์ที่นักวิจัยพบเห็นแล้ว ยังได้รวบรวมข้อมูลโดยตรงจากนักเรียนและครูในโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ และสัมภาษณ์ชาวศรีลังกาเพื่อให้ได้รับข้อมูลที่ชี้ชัดถึงกระบวนการ และขั้นตอนการปลูกฝังคุณธรรม

ในบริบทของประเทศศรีลังกาต้องทางเศรษฐกิจมากกว่าประเทศไทยมาก แต่การพัฒนาทางคุณธรรมกลับไม่เป็นอุปสรรค เพราะไม่นำเอาการพัฒนาเชิงวัตถุนิยมเข้ามาใช้ “เสียงพระให้ศีลตอนหัวรุ่งกลายเป็นวิถีชีวิตของชาวศรีลังกา” พ่อแม่นิยมส่งลูกหลานเข้าโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยนักเรียนจะนำฝักรองนั่งของตัวเองมา และนั่งเรียนกันตามลานวัด ระเบียบวิหาร ศาลาการเปรียญ และจะย้ายไปตามจุดต่างๆ ในวัดตามความสมัครใจของครูและนักเรียน ส่วนผู้สอนก็มาจากครูที่สอนในโรงเรียนปกติแต่เป็นครูที่ผ่านหลักสูตรพุทธศาสนาแล้ว มีประกาศนียบัตรรับรอง และเป็นอาสาสมัครสอนฟรี ซึ่งมีถึง ๗๑,๐๐๐ คน บางคนสอนมานานถึง ๒๐ ปี ๓๐ ปี

ศรีลังกามีพุทธศาสตร์ส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนที่ได้ผล เช่น นักเรียนชั้น ๑๐ ที่ผ่านหลักสูตรพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จะได้คะแนนพิเศษ ๑๐ คะแนนเมื่อสอบเข้ามหาวิทยาลัย อีกทั้งยังมีการให้เกียรติและยกย่องในหลายรูปแบบ เช่น นักเรียนรุ่นพี่จะได้รับมอบหมายให้ดูแลรุ่นเล็ก จะมีแถบสีเป็นตัวกำหนดระดับรุ่น โดยถือว่ารุ่นพี่จะต้องทำตัวเป็นตัวอย่าง รักษาวินัย รักษาความเรียบร้อยของตนเอง ตั้งแต่การแต่งตัว พูตจาไพเราะ มีสัมมาคารวะ นับว่าการหล่อหลอมบุคลิกภาพของคนศรีลังกามาจากโรงเรียนพุทธศาสนานี้เอง นอกจากนี้วันพระขึ้น ๑๕ ค่ำ ถือเป็นวันพระใหญ่จะเป็นวันหยุดราชการด้วย บางครอบครัวจะได้เห็นบิดาพาทั้งย่า ยาย มารดาและบุตรธิดาไปส่งให้ได้ไปปฏิบัติธรรมที่วัดและบิดาก็ไปทำงาน คนศรีลังกาให้ความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ทำให้ลูกหลานเชื่อฟัง บิดามารดา จึงง่ายต่อการอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี ในการประกอบพิธีทางศาสนาที่บ้าน บิดามักเป็นผู้ไปรับพระสงฆ์มาจากวัด เป็นผู้ประกอบพระบรมสารีริกธาตุทุนศึระะมาจากวัด บิดาหรือญาติผู้ชายมักเป็นผู้ล้างเท้าและเช็ดเท้าให้พระสงฆ์ บุตรธิดาจะเห็นและจะเลียนแบบการรักษาประเพณีพุทธ นับเป็นกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมที่มีอิทธิพลต่อจิตใจของเยาวชนอย่างยิ่ง

หนังสือเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นหนังสือที่ควรศึกษา เพราะสามารถบูรณาการทั้งพุทธประวัติและวัฒนธรรมของพุทธและศรีลังกาเข้าไว้ด้วยกัน โดยนำเสนอเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัยผู้เรียน และวิถีชีวิตของผู้เรียนในวัยนั้นๆ เช่น ภารกิจประจำวันของนักเรียนตั้งแต่ตื่นนอนล้างหน้า แปรงฟัน แต่งตัวไปโรงเรียน จนกระทั่งเข้านอน ก่อนออกจากบ้านต้องกราบพ่อแม่ ก่อนนอนสวดมนต์ไหว้พระ กลับจาก

โรงเรียนช่วยรดน้ำต้นไม้ ฯลฯ และเมื่ออยู่ในชั้นเรียนครูจะให้นักเรียนเล่าว่า กลับจากโรงเรียนช่วยเหลือพ่อแม่อย่างไรบ้าง และสรรเสริญนักเรียนที่ช่วยงานบ้าน และเสริมหนุนให้นักเรียนที่ยังไม่ทำ ให้ดูตัวอย่างและติดตามตามได้ ตอกย้ำ เพื่อให้เป็นกิจวัตรของนักเรียน เป็นต้น นอกจากนี้ มีนิทานต่างๆ ที่มุ่งสอนเด็กแต่ละวัย ให้เข้าถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เหมาะสมตามวัยอย่างน่าสนใจ โดยครูจะพยายามทำให้เด็กอยากมาเรียน เป็นหลักจึงใช้วิธีการยกย่อง และเน้นให้เห็นแบบอย่างที่ดีเพื่อจูงใจให้เด็กอยากทำตามมากกว่าการดุ เพราะโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับจึงต้องปรับวิธีการสอนจะไม่เน้นเนื้อหา แต่จะเน้นวิธีการ และจัดกิจกรรมให้เด็กมีส่วนร่วม เน้นความรับผิดชอบ และใช้ชีวิตที่พอเพียงจึงไม่มีเรื่องการลักขโมยเป็นปัญหาสำคัญ

ด้วยความผูกพันอยู่กับคุณธรรมทางพุทธศาสนา ชาวศรีลังกา ใช้ชีวิตเรียบง่าย สมถะ อยู่กับธรรมชาติ วัตถุประสงค์เล็กๆ สมแก่อัตภาพ อาคารอุโบสถเรียบง่ายไว้ใช้สอนตามความจำเป็น เมื่อสังคมวัดเน้นความเรียบง่าย สมถะ ชีวิตชาวศรีลังกาส่วนใหญ่ก็เป็นเช่นเดียวกัน อาคารบ้านช่องเล็กๆ พออัตภาพ ความแตกต่างระหว่างคนจนกับคนมีจึงไม่ห่างมาก เรียกได้ว่าดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	
บทที่ ๑ บทนำ	๑
บทที่ ๒ ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับศรีลังกา	๑๑
บทที่ ๓ ประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรมของศรีลังกา	๒๑
บทที่ ๔ คณะสงฆ์ศรีลังกา - ไทย	๓๘
บทที่ ๕ ระบบวรรณในศรีลังกา	๕๒
บทที่ ๖ บทบาทของมารดาบิดาในการปลูกฝัง จริยธรรมและคุณธรรมให้แก่บุตรหลาน	๖๓
บทที่ ๗ โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ แหล่งปลูกฝังจริยธรรมและคุณธรรมในศรีลังกา	๖๙
บทที่ ๘ มหามังคลสูตร	๑๐๖
บทที่ ๙ กระบวนการปลูกฝังคุณธรรม	๑๓๐
บทที่ ๑๐ บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๑๓๗
บรรณานุกรม	๑๔๗

คุณเจ้ากษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของประเทศศรีลังกา